

tem je morda umestno, da opozorimo, da je napisana Bobekova študija čisto v klasičnem duhu in da v metodičnem pogledu ne prinaša novih rezultatov. Zanimivo je, da obdela celo preperelino, ki je tako važen kriterij, samo v kratkem zaključnem odstavku, ter da o lahko konglomeriranem produ, ki ga je našel na več krajih, sploh ne razpravlja.

Literatura

1. M. Šifrer, Obseg pleistocenske poledenitve na Notranjskem Snežniku. Geografski zbornik V, Ljubljana 1959.
2. M. Šifrer, Dolina Tolminke in Zalašce v pleistocenu, Geografski zbornik III, Ljubljana 1955.
3. M. Šifrer, Porečje Kamniške Bistrice v pleistocenu (pripravljeno za tisk).
4. D. Kuščer, Prispevek h glacialni geologiji Radovljiške kotline, Geologija III, Ljubljana 1955.
5. J. Knauer, Über die eiszeitliche Einordnung der Moränen der Zürich — Phase in Reussgletschergebiet. Geographica Helvetica, IX., Nr. 2, Bern 1954.
6. M. Brodar, Poskusno izkopavanje v Mokriški jami. Arheološki vestnik, VI/2, Ljubljana 1955.
7. H. Gross, Die bisherigen Ergebnisse C¹⁴ — Messungen und Paläolithischen Untersuchungen für die Gliederung und Chronologie des Jungpleistozäns in Mitteleuropa und den Nachbargebieten. Eiszeitalter und Gegenwart, Band, 9, Ohringen Württ. 4 september 1958.

Résumé: Sur la glaciation würmienne dans le Bassin de Klagenfurt (Celovec)

Milan Šifrer

A l'occasion de l'étude de H. Bobek sur le recul de la glaciation dans la partie orientale du Bassin de Celovec (Klagenfurt) en Carinthie (Mitt. Österr. Geogr. Ges. I. 1959), l'auteur estime, en présentant un compte rendu sur cette étude, qu'il faut, en tenant compte surtout des résultats des nouvelles études de ce genre en Slovénie, supposer — au contraire de l'opinion de H. Bobek — une époque plus chaude nettement marquée séparant la phase de la glaciation würmienne ancienne de la phase de la glaciation würmienne plus jeune.

ŠE O NASTANKU IN OHRANITVI SNEŽIŠČ IN LEDENIKOV V GORAH

V. Manohin — I. Gams

Odgovor na pripombe Ivana Gamsa
o nastanku snežišč in ledenikov v gorah (G. V. 1959)

Rosišče določa temperatura snega v senčnih legah pri mirnem in jasnem vremenu, kar se po gorah dogaja ob času ustaljenih anticiklonalnih sinoptičnih situacij. Če je nebo pokrito z oblaki, ali piha močan veter, potem se temperatura snega približuje temperaturi vlažnega termometra na psihrometru, kajti sneg pri oblačnem vremenu ne more dosti izžarevati v vesolje. Ob dežju se sneg brezpogojno tali, ker leži takó rosišče kot tudi temperatura vlažnega termometra nad ničlo, a razen tega deževnica mnogo hitreje kot zrak prenaša svojo pozitivno temperaturo na sneg. To so fizikalna dejstva, ki stoje izven debate. Iz tega mora slediti, da jasno in toplo vreme, če leži pri tem nižinah: v toplem in sončnem februarju l. 1953 se je 15 centimetrska plast

snega držala do konca februarja, kljub temu, da se je dvigala popoldanska temperatura v zadnji dekadni nad 10 stopinj. V senčnih legah je sneg obstal do 25. marca; marec je bil ravno tako suh in topel.

Dr. Gams omenja, da je Tollner prišel do zaključka, da deževno poletje veča ledenike, medtem ko sem trdil ravno obratno. To nesoglasje je posledica tega, da je Tollner opazoval ledenike mnogo višjih gora, kjer tudi poleti ne dežuje, marveč sneži, medtem ko se nanaša moja trditev na Slovenske Alpe, kjer poleti v glavnem dežuje. Stvar je torej slična pojavu ob južnem deževnem vremenu pozimi, ki v dolinah pobira sneg, a po visokih gorah ga veča. Poleti pa se prestavi isti pojav v višine nad 3000 m; zato tudi med Tollnerjem in menoj ni protislovja.

Ne soglašam s tov. dr. Gamsom še glede uporabe nižinskih podatkov za zaključke o klimi gora. Nam meteorologom je namreč znano, da so vremensotvorni procesi zelo razsežni po teritoriju in segajo v velike višine: če so na primer padavine v dolini nadpovprečne, so gotovo še nadpovprečne daleč naokrog in do višine z izotermo minus 5. To dejstvo je razvidno še iz številnih klimatoloških kart, ki prikazujejo mesečne povprečke, oziroma anomalije mesečnih povprečkov. Še manj je utemeljena trditev dr. Gamsa, da celo postaja na Kredarici ni merodajna za triglavski ledenik!

Poletje 1955, katero navaja tov. dr. Gams in ki je imelo le malo dni z rosiščem pod ničlo, je bilo hladno s pogostim dežjem in tako dokazuje, da deževno poletje ne koristi snežnim razmeram po naših gorah. Izjemo tvorijo ekstremno hladna poletja, kot n. pr. l. 1948, ko je tudi po naših gorah močno snežilo pri temperaturi pod ničlo.

V. Manohin

Pripombe na odgovor V. Manohina

V odstavku o Tollnerju je V. Manohin posredno priznal to, kar sem pogrešal v njegovem članku: isti meteorološki pojav, padavine, v nižjih hribih kot dež pobirajo sneg, v visokih gorah pa kot sneg redijo ledenike. Torej nam nižinske vremenske postaje ne morejo nuditi neposrednih dokazov za kolebanje ledenikov. Ker ne upošteva teh razlik dovolj, V. Manohin v svojem članku trdi, da zaradi pojava rosišča »lepo, ustaljeno poletno vreme zato bistveno ne škoduje ne snežiščem ne ledenikom (podčrtal I. Gams), na koncu pa pravi, da je na zmanjšanje snežišč in ledenikov v letih 1945—1952 vplivala kombinacija »suhih hladnih polovic leta s suhim in vročim poletjem (podčrtal I. G. Suha in vroča poletja so obenem sončna, torej tista, ki po Manohinovem mnenju ne bi zmanjševala ledenikov).

Tudi ni točno Manohinovo mišljenje v istem odstavku odgovora, da je vzrok razlik med njim in Tollnerjem v različni višini obravnavanih gora. Manohin upošteva triglavski ledenik, Tollner pa ledenika na Sonnblicku in Pasterzo, torej ledenike, ki so vsi ob snežni ločnici, čeprav v različnih nadmorskih višinah. Sicer pa oba na splošno govorita o vzrokih za kolebanje ledenikov in so jima ti ledeniki samo dokazno gradivo. Razlika je res v tem, da šteje Tollner poletno zračno temperaturo, radiacijo in albedo kot glavne krivce za zmanjšanje ledenikov, Manohin pa govori o prvenstveni važnosti vlažnosti in poletnega dežja za ledenike in snežišča. Oba pa se sklicujeta na nižinske in višinske postaje.

Trditve, da lahko uporabljamo nižinske podatke za zaključke o klimi gora, ni treba posebej pobijati, ker jim je vrednost omajal že Manohin sam v odstavku višje, ko govori o različni vlogi padavin in višjih in nižjih gorah.

Osnovno, kar sem hotel s prvimi pripombami povedati, je dejstvo, da v klimatološki in meteorološki literaturi ni edinosti o osnovnih vzrokih za kolebanje ledenikov. Enoglasen rezultat pa so dala glaciološka raziskovanja, merjenje ablacijskih virov. Glaciologi niso ostali samo pri teoretični aplikaciji fizikalnih procesov in razglabljanju o vplivu vremena na ledenike, ampak so te učinke na ledenikih merili. Zato pripisujem njihovim rezultatom večjo vrednost. Ali pa se triglavski ledenik ponaša bolj kot snežišče in manj kot višji ledeniki, bomo videli šele čez leta, ko bo za vzporejanje dovolj podatkov.

V predzadnjem odstavku mojih prvih pripomb je tiskarska pomota spremenila leto 1956 v leto 1955*. Snežišča v Amfiteatru in Za Akom sva opazovala z meteorologom D. Koširjem 30. IX. 1956. To leto je bilo nadpovprečno hladno in vlažno do julija, od tedaj do oktobra pa sončno in toplo (Kredarica je imela srednje mesečne temperature od julija do septembra 6,1, 6,2 in 5,9° C); ti poznopoletni meseci so tako zmanjšali visoka snežišča, da so bila konec septembra izredno majhna.

Summary: Once more on the Origin and Preservation of Glaciers in the Mountains. Continuation of the discussion by V. Manohin and I. Gams from the »Geografski vestnik« XXXI (1959).

SOCIALNA »AGRARNA« GEOGRAFIJA

Svetozar Ilešič

Tako imenovani »agrarni geografiji«, ki ji je izhodišče proučevanje »agrarne pokrajine«, se v evropskih deželah z njihovo naraščajočo industrializacijo vedno bolj zapleta delovno področje. Industrializacijski proces čedalje hitreje razkrajja sprva samo na znotraj (strukturno), pozneje pa tudi na zunaj (fiziognomično) tradicionalno agrarno pokrajino, njena naselja in njeno zemljišče. V Srednji Evropi n. pr., kamor spada prav tipično tudi Slovenija, je kakršna koli ostrejša razmejitev med agrarno in neagrarno pokrajino že zelo težavna in iluzorna. Vse naše podeželje je kljub svojemu včasih še močno agrarnemu videzu že tako prepreženo z neagrarnimi elementi, da se samemu izrazu »agrarna geografija« nujno dajejo tla pod nogami. Fiziognomične preobrazbe sicer precej počasneje slede notranjim, funkcijsko-socialnim, slede jim pa vendar. Za označbo podeželskih naselij, ki so le redko še vedno zares »kmečka«, nikakor ne zadostuje več samo fiziognomično-tipološka klasifikacija (čeprav ostane kot najčisteje geografska še vedno močno v ospredju), temveč ji je treba postaviti ob stran tudi socialno-funcijsko.

Tega se »agrarni« geografi povsod po Evropi dobro zavedajo. Od tod tudi težnja k »socialni« usmeritvi agrarno-geografskih proučevanj. Tu ne gre več za staro socialno, zares skoraj samo »agrarno« razslojitev vasi na gruntarje, kajzarje idt., temveč za nove procese, ki jih prinaša industrializacija z vsrkavanjem agrarne delovne sile s podeželja in s čedalje močnejšo dezagrarizacijo nekdanjih vasi. Najznačilnejša in najaktivnejša je v tem pogledu socialno-geografska smer, ki jo v Münchenski agrarno-geografski šoli dosledno in uspešno uveljavljata prof. dr. W. Hartke in dr. K. Ruppert s svojimi učenci in s svojo publikacijsko serijo »Münchner Geographische Hefte«. Že v lanskem »Geografskem vestniku« smo opozorili, kako se je v okviru te šole razmahnilo premostrivanje t. im. »socialne ledine« kot enega izmed najtipičnejših izrazov socialnih in s tem tudi agrarno-pokrajinskih transformacij, ki jih na evropsko podeželje prinaša industrializacija.¹ Vrsta nadaljnjih del iz te geografske šole nam kaže še druge podobne učinke sprememb v socialni strukturi. Že lani smo omenili primer opuščanja intenzivnih namakalnih travnikov v pokrajini Spessart.² Nekatere druge študije nas opozarjajo, kako se v zadnjem desetletju marsikje v Srednji in Zapadni Evropi pogozdujejo široka, regionalno jasno omejena področja, ki so bila dotlej obdelana, in to ne v krajih, kjer bi se prebivalstvo odseljevalo ali kjer bi se uveljavljalo ekstenzivnejše gospodarjenje, temveč v krajih, kjer se delovna moč zateka k boljšemu zaslužku v industriji in se ji namesto obdelovanja zemlje mnogo bolj

* To pomoto sem popravil na drugem mestu, v sestavku o snežiščih v Julijskih Alpah (Geografski zbornik Instituta za geografijo SAZU, VI, v tisku).

¹ S. Ilešič, Novi prispevki k proučevanju geografije in zgodovine agrarne pokrajine, Geografski vestnik XXXI (1959), str. 161.

² W. Hartke, Sozialgeographischer Strukturwandel in Spessart. Die Erde, Berlin, Jhg. 88, 1957, str. 236-254.